

Vliv judikatury Soudního dvora EU na unijní právo

Iva Fellerová Palkovská*

Abstrakt: Soudní dvůr EU je soudním orgánem Evropské unie, který v sobě kombinuje roli ústavního, nejvyššího a správního soudu. Jeho vliv na podobu unijního práva a postavení Evropské unie vůbec je nezpochybnitelný. Článek se proto snaží najít odpověď na otázku, jak došlo k tomu, že tento soudní orgán, tedy nikoli primárně orgán normotvorný, si takové významné postavení získal. Zkoumá přitom faktory, které mu to umožnily – mimo jiné samotné znění Smluv, mnohojazyčnost Unie a samozřejmě také řízení o předběžné otázce, jež v mezinárodním právu unikátním způsobem propojuje soudy členských států a Soudní dvůr, tedy orgán mezinárodní organizace. V návaznosti na to se článek také snaží najít odpověď na otázku, zda svou rozhodovací činností nevybočuje ze svých kompetencí, které mu byly Smlouvami svěřeny. V tomto ohledu je potřeba se zamýšlet nejen nad tím, zda jeho činnost odpovídá kompetenčnímu zmocnění v ustanoveních Smluv přímo mu svěřující pravomoc, ale také zda nenarušuje institucionální rovnováhu v Unii, tedy období dělby moci ve státě, a nezasahuje tak do kompetencí jiných unijních orgánů. V příspěvku je také diskutována otázka legitimity (normotvorné) činnosti Soudního dvora.

Klíčová slova: Soudní dvůr Evropské unie, judikatura, soudcovská tvorba práva, interpretace práva, soudní moc, precedenty

Úvod

Význam judikatury Soudního dvora EU (dále jen „SDEU“) pro unijní právo lze jen těžko přecenit. Konkrétní rozhodnutí SDEU jsou součástí učebních textů, jsou rozebírána v monografiích a jsou jim věnovány odborné články. Některé oblasti unijního práva jsou na rozsudcích SDEU postaveny.

Výchozí premisou tohoto článku je, že vliv rozhodovací činnosti SDEU na unijní právo je značný, což budu ilustrovat na třech příkladech, kde Soudní dvůr (dále jen „SD“) významným způsobem unijní právo¹ dotvořil. Tato judikatura kromě toho měla významný vliv i na vnitrostátní právo, protože umožnila jednotlivcům se u vnitrostátních soudů domáhat svých práv, čímž zároveň stanovila vnitrostátnímu právu určité limity, umenšila prostor členským státům určitou oblast regulovat.

Na tuto výchozí premisu bude navazovat otázka, na kterou se budu snažit odpovědět, jak je možné, že SDEU získal takový vliv – jak se stalo, že si vydobyl tak významné místo a jaké faktory mu to umožnily. Nakonec se ještě budu snažit najít odpověď na otázku, jestli je správné, že má SDEU takový vliv, přičemž správnost budu posuzovat z toho pohledu, zda tím nepřekračuje meze pravomocí, které mu byly svěřeny Smlouvami a které byly svěřeny Unii vůbec.

* Mgr. Iva Fellerová Palkovská, interní doktorandka, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, katedra mezinárodního a evropského práva. E-mail: 370609@mail.muni.cz.

¹ Pro zjednodušení budu používat termín unijní právo i pro dřívější komunitární právo, termín Unie pro dřívější Společenství atp.

1. Tři příklady soudcovské normotvorby

1.1 Odpovědnost členského státu za škodu

Typickým příkladem, kdy Soudní dvůr dotvořil unijní právo, je systém odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou porušením unijního práva, který byl Soudním dvorem poprvé formulován v rozhodnutí *Francovich*.² Soudní dvůr tak rozšířil možnosti, jak zajistit dodržování unijního práva ze strany členských států a zaručit jednotlivcům práva, která jim z unijního práva plynou – mimo řízení o porušení povinnosti vedené Komisí proti členskému státu, jehož právní úprava je zachycena přímo ve Smlouvě o fungování EU, a přednosti, přímému a nepřímému účinku, které Soudní dvůr dovodil ze Smluv jako inherentní vlastnost unijního práva tvořících jeden ze základních ukazatelů nadstátnosti Unie, je od roku 1991 součástí unijního práva také institut odpovědnosti členského státu a z ní plynoucí povinnosti státu nahradit jednotlivcům škodu, jež vznikla kvůli pochybení členského státu. Rozhodnutí bylo vydáno v situaci, kdy v primárním právu nebylo nic (a není dodnes), co by nasvědčovalo, že by takový institut byl unijnímu právu vlastní.

Kromě samotného institutu odpovědnosti členského státu byly judikaturou, za všechny jmenujme rozhodnutí *Brasserie du Pêcheur*,³ *Dillenkofer*,⁴ *Bergaderm*⁵ a *Köbler*,⁶ stejně jako v případě mimosmluvní odpovědnosti Unie za škodu stanoveny a postupně upřesňovány i konkrétní podmínky, kdy odpovědnost vzniká – stát musel porušit normu unijního práva, která jednotlivci uděluje určité právo, jednotlivci musela vzniknout škoda, porušení musí být dostatečně závažné, přičemž se rozlišuje míra uvážení, kterou stát měl při své činnosti, kdy porušil unijní právo, a mezi porušením unijního práva a vznikem škody musí být příčinná souvislost. Byl to také Soudní dvůr, kdo nejprve vytvořil zvlášť a posléze sjednotil podmínky pro vznik odpovědnosti členského státu za škodu a mimosmluvní odpovědnosti Unie za škodu.⁷

Pozoruhodné je ovšem nejen to, že Soudní dvůr institut odpovědnosti členského státu kompletně vytvořil, ale také to, že dosud tato problematika není promítnuta do žádného právního předpisu, ač v jiných případech je běžné, že unijní judikatura je v podstatě do podoby unijního předpisu kodifikována.⁸ Celý institut odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou porušením unijního práva tudíž existuje pouze v judikatuře,⁹ přitom se jedná o jeden ze základních ústavních principů Unie. Jedná se o ukázkový případ *judge-made law* na ústavní úrovni.

² Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. listopadu 1991. *Andrea Francovich a Danila Bonifaci a další proti Italské republice*. Spojené věci C-6/90 a C-9/90.

³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. března 1996. *Brasserie du Pêcheur SA proti Bundesrepublik Deutschland a The Queen proti Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd a další*. Spojené věci C-46/93 a C-48/93.

⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. října 1996. *Erich Dillenkofer, Christian Erdmann, Hans-Jürgen Schulte, Anke Heuer, Werner, Ursula a Trosten Knor proti Bundesrepublik Deutschland*. Spojené věci C-178/94, C-179/94, C-188/94, C-189/94 a C-190/94.

⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. července 2000. *Laboratoires pharmaceutiques Bergaderm SA a Jean-Jacques Goupil proti Komisi Evropských společenství*. Věc C-352/98 P.

⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 30. září 2003. *Gerhard Köbler proti Republik Österreich*. Věc C-224/01.

⁷ Tyto dvě linie judikatury byly sjednoceny rozhodnutím *Bergaderm*. K vývoji judikatury v oblasti odpovědnosti v Unii blíže viz publikaci AALTO, Pekka. *Public Liability in EU Law*. Oxford: Hart Publishing, 2011.

⁸ Například směrnice 2004/38/ES o právu občanů na volný pohyb, nebo směrnice 2011/24/EU o právech pacientů.

⁹ Srov. AALTO, Pekka. *Public Liability in EU Law*, s. 26.

1.2 Institucionální rovnováha

Dotvoření primárního práva lze spatřovat i v rozhodnutích, která se týkají postavení Evropského parlamentu v institucionální struktuře Unie. V případě *Les Verts*¹⁰ podala organizace *Les Verts* žalobu na neplatnost rozhodnutí předsednictva Parlamentu, kterým se upravovalo proplácení nákladů politických seskupení v souvislosti s volbami do Parlamentu v roce 1984. Podle tehdejšího znění zakládací smlouvy bylo možné podat žalobu na neplatnost pouze proti aktům Komise a Rady, Smlouva totiž tehdy nepředpokládala, že by Parlament mohl vydávat právně závazné akty dotýkající se třetích osob, nepředpokládala tedy ani, že by bylo potřeba upravit možnost napadnout daný akt. Soudní dvůr vyložil ustanovení Smlouvy tak, že výčet orgánů, proti jejichž rozhodnutím lze podat žalobu, není taxativní (ač by se tak z textu zdálo), a v podstatě v rozporu s doslovným zněním rozhodl, že i Evropský parlament může být pasivně legitimován. V případě *Černobyľ*¹¹ se Soudní dvůr zabýval opačnou otázkou, a sice aktivní legitimací Parlamentu podat žalobu na neplatnost nařízení z důvodu nevhodně zvoleného právního základu, což vedlo k použití legislativní procedury konzultační namísto procedury spolupráce.

V neposlední řadě Soudní dvůr do institucionální rovnováhy významně zasáhl rozhodnutím *Izoglukóza*,¹² v němž posuzoval, co se rozumí pojmem konzultace v legislativním procesu, když Smlouva stanovila obecný požadavek, že Rada může vydat nařízení po konzultaci Shromáždění (Parlamentu). Soudní dvůr pojem konzultace vyložil tak, že nezahrnuje jen povinnost Rady předložit Shromáždění návrh aktu, ale musí také vyčkat na výsledek konzultace, zároveň Soudní dvůr označil Shromáždění za legislativní (tedy nejen konzultační) orgán, čímž jeho postavení posílil.

V prvních dvou představených případech musel Soudní dvůr reagovat na situaci, kdy právní úprava ve Smlouvě oproti tehdejší realitě zastarala a vzniklý rozpor mezi psaným právem a realitou se stal neudržitelný. Všechna tři rozhodnutí pak mají společné, že Soudní dvůr jimi posílil postavení Parlamentu, přičemž se pohyboval mimo řešení, které jednoznačným způsobem nabízel jazykový výklad daných ustanovení, a obsah ustanovení vyložil na základě jejich účelu, kterým byla nutnost zabezpečit institucionální rovnováhu vychýlenou v důsledku vývoje evropské integrace.¹³

Mohlo by se zdát, že problémy kolem institucionální rovnováhy byly vyřešeny revizí Smluv a zakotvením širšího zapojení Parlamentu do chodu Unie, opak je však pravdou. Soudní dvůr posledně značně rozvířil vody svým rozsudkem ve věci *Sturgeon*¹⁴ z roku 2009, kde svým extenzivním výkladem poněkud vykročil ze svého pole působnosti coby orgánu interpretujícího právo a vstoupil na pole orgánu vytvářejícího právo. Předmětné nařízení, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě¹⁵, totiž rozlišovalo dvě situace – nároky cestujících z důvodu zpoždění letu a z důvodu zrušení

¹⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 23. dubna 1986. *Parti écologiste „Les Verts“ proti Evropskému parlamentu*. Věc 294/83.

¹¹ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 22. května 1990. *Evropský parlament proti Radě Evropských společenství*, věc C-70/88.

¹² Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 29. října 1980. *SA Roquette Frères proti Radě Evropských společenství*, věc 138/79.

¹³ SEHNÁLEK, David – TÝČ, Vladimír – CHARVÁT, Radim. *Soudní dvůr EU a výklad práva Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 81–88.

¹⁴ Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 19. listopadu 2009. *Christopher Sturgeon, Gabriel Sturgeon a Alana Sturgeon proti Condor Flugdienst GmbH (C-402/07) a Stefan Böck a Cornelia Lepuschitz proti Air France SA (C-432/07)*. Spojené věci C-402/07 a C-432/07.

¹⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91.

letu. S druhou zmíněnou situací bylo spojeno výhodnější postavení cestujících, ač faktické dopady pro cestující mohou být v obou případech shodné (v případech delších zpoždění). Generální advokátka Sharpston Soudnímu dvoru radila, aby se nesnažil „opravit“ nedokonalost nařízení výkladem, a spíše se snažila argumentovat ve prospěch neplatnosti daných ustanovení nařízení z důvodu porušení zásady rovného zacházení; stanovení doby, jak dlouhé zpoždění letu je rovnocenné jeho zrušení, je totiž podle jejího názoru legislativní výsadou.¹⁶ Soudní dvůr věc posoudil jinak a rozhodl, že cestující, jejichž let byl zpožděn o tři a více hodin, se mohou domáhat náhrady škody stejně jako cestující zrušených letů. Soudní dvůr tedy postavil na roveň dvě situace, které normotvůrce explicitně rozlišil.¹⁷

1.3 Ochrana lidských práv v EU

Třetím příkladem, kdy Soudní dvůr svou judikatorní činností výrazně pozměnil podobu unijního práva, je oblast ochrany lidských práv v Unii. Byť ochrana lidských práv nebyla v zakládacích smlouvách dlouhé roky vůbec obsažena, Soudní dvůr v rozhodnutí *Stauder*¹⁸ prohlásil základní lidská práva za obecné zásady právní Unie, čímž je postavil na úroveň primárního práva a zavázal tak unijní orgány lidská práva respektovat. V rozhodnutí *Nold*¹⁹ dále upřesnil, že zdrojem těchto zásad jsou ústavní zvyklosti společné členským státům. V rozhodnutí *Rutili*²⁰ poprvé zmínil Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, aby se později v rozhodnutí *Hauer*²¹ ke standardu lidských práv zakotvených v Úmluvě přímo přihlásil. Od roku 2009 je součástí primárního práva Listina základních práv EU, která stanovuje povinnost Unii a orgánům členských států při provádění unijního práva dodržovat v ní uvedená lidská práva.

Některým lidským právům pak Soudní dvůr přiřkl horizontální přímý účinek. Nejprve se tomu tak stalo v rozhodnutí *Mangold*²² ve vztahu k zákazu diskriminace z důvodu věku. Soudní dvůr zde překlenul nemožnost přímého účinku směrnice zakotvující zásadu rovného zacházení v horizontálních pracovněprávních vztazích tím, že ji prohlásil za pouhou konkretizaci zákazu diskriminace, která je obecnou zásadou práva Unie. Z argumentace Soudu se dalo dovodit, že se zásada nediskriminace vztahuje i na jiné důvody než věk a na všechny oblasti unijního práva, nejen oblast pracovněprávní.²³ Významným posunem v horizontálním působení lidských práv je dále rozhodnutí *Bauer a Broßonn*,²⁴

¹⁶ Stanovisko generální advokátky – Sharpston – 2. července 2009. *Christopher Sturgeon, Gabriel Sturgeon a Alana Sturgeon proti Condor Flugdienst GmbH (C-402/07) a Stefan Böck a Cornelia Lepuschitz proti Air France SA (C-432/07)*. Spojené věci C-402/07 a C-432/07, zejména odstavce 93–97.

¹⁷ Blíže k případu a ke kontroverzím, které vzbudil viz SMOLEK, Martin. Soudní dvůr EU jako součást politického systému Unie aneb o bytí mezi Skyllou a Charybdou. In: SMEKAL, Hubert – POSPÍŠIL, Ivo (eds). *Vztah práva a politiky (nejen) v časech krize*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politický ústav, 2013, s. 133–135; nebo také GARBEN, Sacha. *Sky-high Controversy and High-flying Claims? The Sturgeon Case Law in Light of Judicial Activism, Euroscepticism and Euro-legalism*. *Common Market Law Review*. 2013, Vol. 50, Iss. 1, s. 15–46.

¹⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. listopadu 1969. *Erich Stauder proti Stadt Ulm – Sozialamt*. Věc 29-69.

¹⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. května 1974. *J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung proti Komisi Evropských společenství*. Věc 4-73.

²⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 28. října 1975. *Roland Rutili proti Ministre de l'intérieur*. Věc 36-75.

²¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. prosince 1979. *Liselotte Hauer proti Land Rheinland-Pfalz*. Věc 44/79.

²² Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 22. listopadu 2005. *Werner Mangold proti Rüdigeru Helmovi*. Věc C-144/04.

²³ Viz také MAZÁK, Ján – MOSER, Martin. *Adjudication by Reference to General Principles of EU Law: A Second Look at the Mangold Case Law*. In: ADAMS, Maurice – DE WAELE, Henri – MEEUSEN, Johan – STRAETMANS, Gert (eds). *Judging Europe's Judges*. Oxford: Hart Publishing, 2015, s. 83.

²⁴ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 6. listopadu 2018. *Stadt Wuppertal v. Maria Elisabeth Bauer a Volker Willmeroth v. Martina Broßonn*. Spojené věci C-569/16 a C-570/16.

v němž Soudní dvůr přiznal horizontální přímý účinek právu na placenou dovolenou. Z rozsudku vyčteme, že tento účinek budou mít i ostatní ustanovení Listiny za předpokladu, že jednoznačným a dostatečně konkrétním způsobem zakotvují jednotlivci právo. Tím, že se lidská práva stala součástí primárního práva, se omezil prostor unijního zákonodárce, v jakém může přijímat předpisy, lidská práva představují jeden z limitů činnosti Unie a členských států. Zároveň díky horizontální přímé aplikovatelnosti mnohých ustanovení je přímo určován obsah vnitrostátního práva. To vše přičiněním Soudního dvora EU.

Dalším nedávným příkladem akcentu na lidská práva v rozhodovací činnosti Soudního dvora je případ *Coman*.²⁵ Soudní dvůr vyložil pojem manžel nebo manželka obsažený ve směrnici o právech občanů²⁶ tak, že zahrnuje také stejnopohlavní manželství, v důsledku čehož i členské státy, které neupravují možnost uzavřít či uznat stejnopohlavní manželství, musí pro účely práva pobytu rodinného příslušníka migrujícího občana Unie stejnopohlavní svazek uznat. Při výkladu pojmu manžel/manželka tedy nevycházel z nejmenšího společného jmenovatele pojmu manželství, kterým by bylo manželství muže a ženy,²⁷ ale zvolil k lidským právům (k právu na rodinný život) nejpřívětivější variantu výkladu.²⁸

Na těchto třech příkladech jde vidět, že Soudní dvůr, uzná-li to za potřebné, je připraven primární právo dotvořit takovým způsobem, který jde jednoznačně nad rámec jazykové-
ho výkladu, a v podstatě tak nahrazuje normotvůrce primárního práva (členské státy).

2. Faktory, které přispěly k dnešnímu postavení Soudního dvora EU

2.1 Obecnost základacích smluv

Soudní dvůr EU má Smlouvami svěřenou pravomoc interpretovat unijní primární i sekundární právo, a to včetně těch ustanovení, která jemu svěřují pravomoc.²⁹ Základací smlouvy jsou povětšinou obecně formulované, některá ustanovení jsou vágní, obsahují celou řadu neurčitých ustanovení, jako například „opatření s rovnocenným účinkem jako množstevní omezení dovozu“. Následky nejasnosti pojmů plynoucí z obecnosti těchto formulací pak musí řešit Soudní dvůr, často také opakovaně. Například zmíněný pojem opatření s rovnocenným účinkem nejprve (poměrně široce) definoval v rozhodnutí *Dassonville*,³⁰ aby později jeho rozsah fakticky zúžil rozsudkem *Cassis de Dijon*³¹ (stanovením kategorických požadavků z důvodu veřejného zájmu při zachování principu proporcionality), následně z něj stanovil výjimku rozsudkem *Keck a Mithouard*³² (mezi opatření

²⁵ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 5. června 2018. *Relu Adrian Coman a další v. Inspectoratul General pentru Imigrări a Ministerul Afacerilor Interne*. Věc C-673/16.

²⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států.

²⁷ STEHLÍK, Václav. The CJEU Crossing the Rubicon on the Same-Sex Marriages? Commentary on Coman Case. *International and Comparative Law Review*. 2018, Vol. 18, No. 2, s. 84–88.

²⁸ Na druhou stranu je nutno podotknout, že Soudní dvůr zde po členských státech požaduje, aby uznaly stejnopohlavní manželství čistě jen pro účely přiznání práva pobytu; pro účely práva sociálního zabezpečení, dědického práva atp. jejich manželství uznávat nemusí. Rozsudek přesto vyvolal kritické reakce namítající překročení kompetencí Soudním dvorem, viz např. STEHLÍK, Václav. *The CJEU Crossing the Rubicon on the Same-Sex Marriages? Commentary on Coman Case*, s. 88–90.

²⁹ SEHNÁLEK, David – TYČ, Vladimír – CHARVÁT, Radim. *Soudní dvůr EU a výklad práva Evropské unie*, s. 16.

³⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 11. července 1974. *Procureur du Roi proti Benoît a Gustave Dassonville*. Věc 8-74.

³¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 20. února 1979. *Rewe-Zentral AG proti Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*. Věc 120/78.

³² Rozsudek Soudního dvora ze dne 24. listopadu 1993. *Trestní řízení proti Bernardu Keckovi a Danielu Mithouardovi*. Spojené věci C-267/91 a C-268/91.

s rovnocenným účinkem nespádají prodejní praktiky),³³ kterou později zúžil rozsudkem *De Agostini*³⁴ (rozlišením prodejních praktik statických, které neovlivňují možnost nových výrobků vstoupit na trh, a dynamických, které přístup na trh ztěžují)³⁵. Prostor pro dotváření práva má Soudní dvůr EU v podobných případech vskutku značný.

Velmi obecně je vymezena také samotná pravomoc Soudního dvora EU.³⁶ K některým významným otázkám Smlouvy zcela mlčí, jako příklad můžeme uvést poměr Smluv a práva EU vůbec k právu vnitrostátnímu a k právu mezinárodnímu. Důvodem této obecnosti Smluv a primárního práva vůbec je, že mají tvořit základ právního řádu a měly by bez nutnosti změn obstát dlouhodobě (i kvůli náročnějším procedurám pro přijetí změn), a proto jsou stejně jako například ústavy nebo běžné mezinárodní smlouvy záměrně založeny na obecných zásadách a principech, aby bylo možné jejich výklad přizpůsobit vývoji v právu a ve společnosti³⁷ – přizpůsobování výkladu měním se podmínkám ve společnosti (na unijním vnitřním trhu) můžeme ilustrovat na výše uvedené judikatuře k výkladu pojmu opatření s rovnocenným účinkem jako množstevní omezení dovozu. Tato obecnost Smluv pak přirozeně klade větší nároky na soudy a kvalitu jejich rozhodování. Pokud Soudní dvůr považuje za účel evropské integrace vytvoření stále užšího svazku mezi národy Evropy, je pochopitelné, že jeho způsob výkladu je prointegrační.³⁸

Neplatí to jen ve vztahu k primárnímu právu, byť u něj se to z výše uvedeného důvodu projevuje nejvíce, platí to do značné míry i pro sekundární právo. Jedná se o důsledek svěřených pravomocí Unie, které jsou z povahy věci omezené, proto Unie některé otázky regulovat zkrátka nemůže, a složení Unie z mnoha národů, kvůli čemuž může být hledání politického konsenzu o podobě unijních právních předpisů ještě o stupeň složitější než v jednotlivých členských státech. Tato kombinace může vést k větší mezerovitosti právní úpravy, jež Soudnímu dvoru EU rozšiřuje pole působnosti a zároveň vyvolává potřebu, aby SDEU unijní právo výkladem dotvářel a zaplňoval tak jeho mezery. Jedná se o určité specifikum unijního práva obecně, které vystihnul Lord Denning v rozsudku *Bulmer v. Bollinger*, kde tuto zvláštnost podoby unijního práva charakteristickou obecností ustanovení Smluv, nařízení i směrnic a absencí interpretační klauzule označil jako „*It is the European way.*“³⁹

³³ TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 173–180.

³⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. července 1997. *Konsumentombudsmannen (KO) proti De Agostini (Svenska) Förlag AB (C-34/95) a TV-Shop i Sverige AB (C-35/95 a C-36/95)*. Spojené věci C-34/95, C-35/95 a C-36/95.

³⁵ ONDREJOVÁ, Dana – SEHNÁLEK, David. *Vliv práva Evropské unie na českou regulaci nekalé soutěže a nekalých obchodních praktik*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 22–23.

³⁶ TÝČ, Vladimír – SEHNÁLEK, David – CHARVÁT, Radim. *Vybrané otázky působení práva EU ve sféře českého právního řádu*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 167.

³⁷ MADURO, Miguel Poiares. Interpreting European Law: Judicial Adjudication in a Context of Constitutional Pluralism. *European Journal of Legal Studies*. 2008, Vol. 1, No. 2, s. 145.

Při výkladu mezinárodních smluv se sice obecně uplatňuje výklad statický, v případě mezinárodních smluv zřizujících mezinárodní organizaci se častěji používá výklad evolutivní zaměřený více na účel (předmět činnosti) mezinárodní organizace. DÖRR, Oliver. Komentář k čl. 31. In: DÖRR, Oliver – SCHMALENBACH, Kirsten (eds). *Vienna Convention on the Law of Treaties: A Commentary*. Berlin: Springer, 2012, s. 533 a 536–537.

³⁸ SCHMIDT, Susanne K. *The European Court of Justice & The Policy Process*. Oxford: Oxford University Press, 2018, s. 89–90.

³⁹ „[The Treaty] lays down general principles. It expresses its aims and purposes. All in sentences of moderate length and commendable style. But it lacks precision. It uses words and phrases without defining what they mean. An English lawyer would look for an interpretation clause, but he would look in vain. There is none. All the way through the Treaty, there are gaps and lacunae. These have to be filled in by the judges, or by regulations and directives. It is the European way.“

Bulmer Ltd & Anor v. J. Bollinger SA & Ors [1974] EWCA Civ 14, převzato z ARNULL, Anthony. Interpretation and Precedent in European Community Law. In: ANDENAS, Mads – JACOBS, Francis (eds). *European Community Law in the English Courts*. Oxford: Oxford University Press, 1998.

Unijní normotvůrce mnohdy přijme rámcovou právní úpravu, z důvodu nemožnosti konsenzu o konkrétnější podobě předpisu jen obecně formulovanou, tvořící nejmenšího společného jmenovatele. Určení obsahu jednotlivých norem zbyde pak na Soudní dvůr v rámci řízení o předběžné otázce a Soudní dvůr, na rozdíl od unijního normotvůrce, už se určení toho, co přesně je obsahem daných právních norem, nemůže vyhnout. Soudní dvůr, má-li rozhodnout konkrétní spor, nemůže odepřít rozhodnutí jen proto, že ze Smluv řešení onoho případu při použití běžných výkladových metod neplyne. Zaplnit mezery v právu proto leckdy musí kreativnějším výkladem. Malenovský označuje tyto mezery v právu zaplňující interpretaci unijního práva Soudním dvorem za určité napravování nečinnosti zákonodárce, které je v podstatě vynucené nedokonalou právní úpravou a nemožností soudu odmítnout rozhodnout spor pro absenci aplikovatelné právní normy a neposkytnout tak ochranu právním zájmům účastníků řízení.⁴⁰ Sehnálek dodává, že ve Smlouvách žádná pravidla pro jejich výklad zachycena nejsou, Soudní dvůr měl proto při vytváření interpretačních pravidel volnou ruku.⁴¹ „Vinu“ za určení obsahu pravidel, která nejsou veřejností přijata všeobecně kladně, je navíc pro normotvůrce (politiky) jednoduché svalit na soud. To je v souladu s obecným trendem posilování vlivu soudní moci a přenechávání řešení politických konfliktů na soudy. Soudní dvůr se slovy Šeicha pak stává pro politiky účastníci se normotvorného procesu spojencem (v utváření právních norem, kterého sami politici v rámci normotvorného procesu nejsou do detailu schopni dosáhnout), ale také rukojmím (protože Soudní dvůr se rozhodnutí nemůže vyhnout), dochází tak k judicializaci politiky a politizaci justice (ač Šeich hovoří o vnitrostátní úrovni, jeho závěry se pro unijní úroveň politiky a justice uplatní stejně).⁴²

2.2 Interpretace práva Soudním dvorem

Základní interpretační vodítko poskytl Soudní dvůr už ve věci *Van Gend en Loos*, kde odkazoval na „*spirit, general scheme and wording*“ Smluv, tedy na ducha (účel), systematiku a doslovné znění Smluv.⁴³

Výklad jazykový má v prostředí unijního práva zdatelně menší váhu než při výkladu práva vnitrostátního. Unijní právo je publikováno ve 24 jazykových verzích, přičemž všechny mají stejnou platnost. Právní terminologie se v jednotlivých jazycích liší. Pojmy používané v unijním právu mohou mít jiný význam než identické pojmy používané vnitrostátním právem toho kterého státu. V případě nejasností by se jednotlivé jazykové verze měly porovnávat, porovnat 24 jazykových verzí je však i pro Soudní dvůr s ohledem na časovou a personální náročnost nepraktické, pro adresáta právních norem je to prakticky nemožné.⁴⁴ To je důvod, proč se na jazykový výklad lze spoléhat jen omezeně – jazykový výklad je přirozeně základem, prvním krokem, protože prostřednictvím textu normy poznáváme její obsah. Pokud ale jazykový výklad různých jazykových verzí vede k nejednoznačnému výsledku, je třeba postupovat podle jiných kritérií.

⁴⁰ MALENOVSKÝ, Jiří. Triptych zobrazování Soudního dvora EU: Arbitr, „motor integrace“ anebo „velký manipulátor“? *Právník*. 2017, roč. 156, č. 10.

⁴¹ SEHNÁLEK, David. *Specifika výkladu práva Evropské unie a jeho vnitrostátní důsledky*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 10.

⁴² ŠEICH, David. Judicializace politiky nebo politizace justice? In: SMEKAL, Hubert – POSPÍŠIL, Ivo (eds). *Vztah práva a politiky (nejen) v časech krize*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politický ústav, 2013, s. 185.

⁴³ MADURO, Miguel Poiares. *Interpreting European Law: Judicial Adjudication in a Context of Constitutional Pluralism*, s. 139.

⁴⁴ KŘEPELKA, Filip. *Mnohohozajčnost Evropské unie a její důsledky pro českou právní praxi*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 77–85.

Nabízí se také srovnání výkladových metod používaných Soudním dvorem EU s výkladovými pravidly zachycenými ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu.⁴⁵ Výkladové pravidlo Vídeňské úmluvy, podle něhož by se mělo zohledňovat textové vyjádření pravidel ve smlouvě, předmět a účel smlouvy a celkový kontext, v zásadě odpovídá vyjádření základního interpretačního vodítka představeného Soudním dvorem ve věci *Van Gend en Loos*. Skutečná výkladová praxe Soudního dvora se od pravidel Vídeňské úmluvy liší. Členské státy svěřily pravomoc vykládat unijní právo Soudnímu dvoru a Soudní dvůr s tímto svým výkladovým monopolem naložil tak, že judikaturou unijní právo na právu mezinárodním zcela osamostatnil.⁴⁶ To mu umožnilo vytvořit si vlastní, autonomní systém výkladu a přizpůsobit ho pro potřeby efektivního uplatňování unijního práva,⁴⁷ tedy orientovat ho především k výkladu teleologickému v míře, která je významnější, než je v mezinárodním právu běžné.⁴⁸

V prostředí unijního práva má tradičně významný prostor výklad teleologický. Teleologický výklad je někdy shledáván jako zdroj soudcovského aktivismu,⁴⁹ ve skutečnosti je jeho používání Soudním dvorem EU pouze logickým důsledkem mnohojazyčnosti a s ní spojeného omezeného významu výkladu jazykového a časté mezerovitosti unijního práva. Maduro uvádí, že teleologický výklad v právu EU neznamená pouze hledání účelu konkrétních právních norem, ale celkové systémové zohlednění unijního právního řádu a jeho specifických principů (přednost, přímý a nepřímý účinek, odpovědnost státu za škodu apod.), které prostupují všemi jeho normami.⁵⁰ Velkou roli v tomto směru zastávají obecné právní zásady společné právním řádům členských států, které jednak slouží jako vodítko pro výklad unijního práva tam, kde není možné se opřít o jiné prameny primárního práva, jednak do určité míry poskytují legitimitu unijnímu právnímu řádu a tím i rozhodování Soudního dvora EU, protože se odvozují od zásad, na nichž jsou postaveny právní řády členských států.⁵¹

2.3 Řízení o předběžných otázkách

Dalším faktorem, který významně přispěl k neobvykle významnému postavení Soudního dvora EU, je řízení o předběžné otázce. Specifický mechanismus řízení o předběžné otázce umožnil i vnitrostátním soudům první instance pokládat předběžné otázky a tím přispět k evoluci unijního práva.⁵² A nižší soudy této možnosti nezářídka využívaly – za všechny jmenujme případ *Costa proti ENEL*, kdy se na Soudní dvůr obrátil italský *giudice conciliatore*, v případě *Francovich* to byl taktéž italský *Pretura*, v případě *Van Gend en Loos* nizozemská *Tariefcommissie*, nebo třeba v případě *Internationale Handelsgesellschaft* předběžnou otázku podával německý *Verwaltungsgericht*.

⁴⁵ Čl. 31 a 32 Vídeňské úmluvy o smluvním právu. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 15/1988 Sb., o Vídeňské úmluvě o smluvním právu. Vyjdeme-li z toho, že Smlouvy jsou mezinárodními smlouvami, na jejichž výklad by se Vídeňská úmluva standardně měla aplikovat.

⁴⁶ Posudek Soudního dvora (pléna) ze dne 18. prosince 2014. Věc 2/13, odst. 170.

⁴⁷ SEHNÁLEK, David. *Specifika výkladu práva Evropské unie a jeho vnitrostátní důsledky*, s. 17.

⁴⁸ SOREL, Jean-Marc – BORÉ EVENO, Valérie. Komentář k čl. 31 Úmluvy 1969. In: CORTEN, Oliver – KLEIN, Pierre (eds). *The Vienna Conventions on the Law of Treaties: A Commentary. Volume I*. Oxford: Oxford University Press, 2011, s. 822.

⁴⁹ Viz MADURO, Miguel Poiares. *Interpreting European Law: Judicial Adjudication in a Context of Constitutional Pluralism*, s. 142.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Srov. SEHNÁLEK, David. *Specifika výkladu práva Evropské unie a jeho vnitrostátní důsledky*, s. 12.

Řízení o předběžné otázce představuje v rukou vnitrostátních soudů nižších instancí mocný nástroj, který mohou využít bez ohledu na to, jaký mají na věc názor vyšší soudy, a do určité míry jim umožňuje vyhnout se jak judikatuře vyšších soudů,⁵³ tak vnitrostátnímu zákonodárci, pokud mají pocit, že judikatura nebo zákony nejsou v souladu s unijním právem.⁵⁴

Rozhodnutí v řízení o předběžné otázce je svou povahou mezitímní, Soudní dvůr v něm sdělí, jaký je správný výklad unijního práva, nicméně konečné rozhodnutí ve věci, v němž je Soudním dvorem podaný výklad aplikován v konkrétním případě, je na vnitrostátním soudu. Tak získává rozhodnutí Soudního dvora mnohem větší legitimitu. Ve chvíli, kdy je rozhodnutí Soudního dvora zhmotněno v rozsudku vnitrostátního soudu, stává se pro členský stát nemožné toto rozhodnutí ignorovat a zpochybňovat jeho autoritu, neboť jak píše Weiler „*stát, v našich západních demokraciích, nemůže neuposlechnout své vlastní soudy*“.⁵⁵ Tato z určitého pohledu slabost celého mechanismu řízení o předběžné otázce, kdy závisí na vnitrostátním soudu, zda se bude rozhodnutím Soudního dvora řídit a zda vůbec předběžnou otázku podá,⁵⁶ se promění v jeho nejsilnější stránku, pokud vnitrostátní soud skutečně předběžnou otázku položí a následně se odpovědí řídí.

Tyto dva zmíněné faktory jsou ještě zesíleny podporou justičního dialogu Soudním dvorem.⁵⁷ Soudní dvůr vždy vyzdvihoval význam justičního dialogu a podporoval vnitrostátní soudy v pokládání předběžných otázek. Nezanedbatelným faktorem je také užití řízení o předběžné otázce ke strategické litigaci – řízení může být využito jako prostředek prosazování unijního práva vůči členským státům nedodržujícím unijní pravidla i vůči Unii samotné. Nelze totiž přehlédnout vliv různých zájmových skupin, které se díky vhodné argumentaci snažily dostat případy s unijním prvkem před soud a následně k Soudnímu dvoru a Soudní dvůr přesvědčit k extenzivní interpretaci unijního práva.⁵⁸ Vzájemnou synergií těchto aktérů (soudy členských států, účastníci řízení podporovaní různými zájmovými skupinami, Soudní dvůr) došlo k zesílení významu tohoto typu řízení před Soudním dvorem, a tím k posílení vlivu samotného Soudního dvora EU.

Řízení o předběžné otázce zaujímá nezastupitelné místo v unijním právu, je jedním ze způsobů jeho prosazování a je způsobem velmi účinným. Prosazování unijního práva vůči členským státům prostřednictvím řízení o předběžných otázkách můžeme označit jako prosazování zdola, jelikož je vedené jednotlivci, kteří unijní právo použijí jako prostředek k dosažení svého cíle.⁵⁹ Oproti prosazování shora, tedy řízení o porušení povinnosti vedenému proti členským státům Komisí, je jeho výhodou to, že jednotlivci jej mají ve svých rukou a nemusí se spoléhat na Komisi, jež podléhá politickým tlakům.⁶⁰

⁵³ Zde můžeme jako jeden příklad za všechny uvést ságu česko-slovenských důchodů, kdy se Nejvyšší správní soud obracel s předběžnou otázkou na Soudní dvůr ve snaze vyhnout se judikatuře Ústavního soudu.

⁵⁴ Srov. STONE SWEET, Alec. *Governing with judges: constitutional politics in Europe*. New York: Oxford University Press, 2000, s. 129–133 a 164; CONWAY, Gerard. Recovering a Separation of Powers in the European Union. *European Law Journal*. 2011, Vol. 17, No. 3, s. 318. K roli vnitrostátních soudů pro evropskou integraci viz MATTILI, Walter – SLAUGHTER, Anne. The role of National Courts in the Process of European Integration: Accounting for Judicial Preferences and Constraints. In: SLAUGHTER, Anne – STONE SWEET, Alec – WEILER, Joseph (eds). *The European court and national courts – doctrine and jurisprudence: legal change in its social context*. Oxford: Hart, 1998.

⁵⁵ WEILER, Joseph H. H. The Transformation of Europe. *The Yale Law Journal*. 1991, Vol. 100, No. 8, s. 2421.

⁵⁶ Srov. MANCINI, Federico – KEELING, David. From CILFIT to ERT: The Constitutional Challenge Facing the European Court. *Yearbook of European Law*. 1991, s. 1–3.

⁵⁷ STONE SWEET. *Governing with judges: constitutional politics in Europe*, s. 165.

⁵⁸ SCHMIDT, Susanne K. *The European Court of Justice & The Policy Process*, s. 31, 62–63 a 237.

⁵⁹ Podrobně viz BROBERG, Morten. Preliminary References as a Means for Enforcing EU Law. In: JAKAB, András – KOCHENOV, Dmitry (eds). *The Enforcement of EU Law and Values*. Oxford: Oxford University Press, 2017.

Iniciativa jednotlivců spojená s iniciativou vnitrostátních soudů umožnila přísun případů Soudnímu dvoru, který pak mohl pracovat na formování unijního práva.

V počátcích evropské integrace mohlo k tomu, že si Soudní dvůr vydobyl takto významné postavení, přispět i to, že v době tzv. lucemburského kompromisu členské státy fakticky kontrolovaly legislativní proces tím, že měly možnost vetovat přijetí jakéhokoli předpisu. Tím, že tvorbu práva držely pevně v rukou, neměly důvod se obávat expanzivní interpretace unijního práva Soudním dvorem – Soudní dvůr interpretuje unijní právo, na kterém se všechny státy musely shodnout. Pokud nebylo právo, na kterém by se státy shodly, neměl Soudní dvůr příležitost ho interpretovat, nebyl tudíž důvod se expanzivní činností Soudního dvora tolik obávat. Postupem času se stalo omezit Soudní dvůr velmi obtížným.⁶¹ Na postoj členských států k judikatorní činnosti Soudního dvora v počátečních dekádách evropské integrace lze mít i jiný názor, například Garret je toho názoru, že členské státy nebyly pasivní a nepřehlížely Soudní dvůr, aby se pak staly v podstatě obětí jeho aktivismu, naopak jej mlčky podporovaly tím, že mu ponechaly prostor zvýšit efektivnost nedokonale sepsaných zakládacích Smluv.⁶²

3. Zhodnocení vlivu judikatury na unijní právní řád

3.1 Pravomoc Soudního dvora EU

Předně je potřeba zopakovat, že činnost SDEU je vymezena a omezena Smlouvami. Základní vymezení kompetence SDEU přináší čl. 19 SEU, který Soudnímu dvoru EU uděluje moc zajišťovat dodržování práva při výkladu a provádění Smluv, úloha SDEU je tedy koncipovaná poměrně široce. Smlouva o fungování EU pak vymezuje pravomoc SDEU podrobněji, když vyjmenovává konkrétní okruhy otázek, o nichž je SDEU oprávněn rozhodovat. Ritleng uvádí, že díky tomuto širokému okruhu možných žalob neexistují v unijním právu otázky, k jejichž rozhodnutí by SDEU neměl pravomoc, což ze SDEU činí jediného autoritativního interpreta Smluv. Ritleng si dále všímá, že Soudní dvůr EU je postaven na roveň orgánům, jako jsou Komise, Rada a Parlament, které se podílí na tvorbě unijního práva. To mu v kombinaci s širokou paletou řízení, v nichž může dle Smluv rozhodovat, dodává funkční legitimitu.⁶³

3.2 Akceptace soudcovské normotvorby

Dnes už se navíc obecně uznává, že soudy tvoří právo, zejména na úrovni ústavních soudů; rozumíme-li tedy tvorbou práva situaci, kdy proces výkladu práva při použití interpretačních metod nevede k jednoznačnému konkrétnímu řešení daného případu, a nalezené řešení, je-li vyjádřeno v rozhodnutí vyššího soudu, má relevanci i v následujících případech.⁶⁴ Již je překonána myšlenka, že soudce má být pouze ústy zákona. Společenská realita je natolik komplexní, že není myslitelné mít pro všechny situace explicitní

⁶⁰ WEILER, Joseph. *The Transformation of Europe*, s. 2419–2422; KŘEPELKA, Filip. *Přenos, doprovod a zohlednění evropského práva českým právem*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 53–55.

⁶¹ WEILER, Joseph. *The Transformation of Europe*, s. 2427–2429.

⁶² GARRETT, Geoffrey – KELEMEN, Daniel – SCHULZ, Heiner. The European Court of Justice, National Governments, and Legal Integration in the European Union. *International Organization*. 1998, Vol. 52, No. 1, s. 149–150.

⁶³ RITLENG, Dominique. The Independence and Legitimacy of the European Court of Justice. In: RITLENG, Dominique (ed.). *Independence and Legitimacy in the Institutional System of the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 105.

⁶⁴ VEČEŘA, Miloš et. al. *Nové trendy v soudcovské tvorbě práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 13–19.

řešení v zákonech. Význam judikatury se všeobecně zvyšuje, judikatura je vnímána jako relevantní pramen práva i v evropské kontinentální právní tradici, nejen v *common law*.⁶⁵ V tomto směru můžeme poukázat na Komárkovu studii, v níž srovnával, jak se s dřívějšími soudními rozhodnutími pracuje na kontinentu a na Britských ostrovech. Dochází k závěru, že přístup není ve výsledku tak propastně rozdílný, jak se tradičně uvádělo, vychází pouze z jiných předpokladů.⁶⁶ Také MacCormick a Summers se připojují k tomu, že mezi těmito dvěma právními kulturami „*ve skutečnosti není ostrá hranice, ale kontinuum*“.⁶⁷

Fungování precedentu v právu v různých státech kontinentální i anglosaské právní tradice zmapoval kolektiv autorů pod vedením MacCormicka a Summerse v práci *Interpreting Precedents: A Comparative Study*, jednotliví autoři v ní podrobně popisují, jak soudy pracují s dřívějšími rozhodnutími. Na základě jednotlivých národních studií lze shrnout, že přístupy soudů k judikatuře se samozřejmě v různých státech liší, je ale možné najít určité shodné prvky a konstatovat, že rozhodnutí soudů vyšších instancí nejsou jen pouhými akty aplikace práva, ale mají určitou míru závaznosti.

Taruffo potvrzuje obecný trend zvyšování významu judikatury. Je podle něj potřeba si uvědomit, že i v kontinentálním právu založeném na kodifikacích jsou tyto zákony interpretovány pomocí již existujících soudních rozhodnutí (precedentů), které dodávají obecným právním normám v nich obsažených konkrétnější podobu, a postupem času se použití odpovídající judikatury interpretaci zákonů stává nevyhnutelné. „*Myšlenka konfliktu mezi precedenty jako takovými a zákony jako takovými ztratila skutečný význam i v kontinentální právní kultuře*“.⁶⁸ I v našich českých podmínkách se tématu postavení judikatury coby pramene práva oprávněně věnuje stále větší pozornost.⁶⁹ Tento všeobecně pozorovatelný trend zvyšování významu judikatury svým způsobem nahrává i větší akceptaci rozsudků SDEU coby pramene práva.

3.3 Nezávislost a legitimita SDEU

Dle Týče je zdrojem legitimacy SDEU kombinace obecného vymezení jeho pravomoci ve Smlouvách a tvůrčí rozhodovací činnosti Soudního dvora samotného. SDEU je totiž dle Smluv nezávislý a nikomu neodpovědný, přičemž jeho pravomoc je vymezena velmi obecně, volně, proto ustanovení Smluv svěřující mu pravomoc interpretačně konkretizuje a postupně je tak dotváří. Soudní dvůr tedy svou legitimitu nezískal hned v okamžiku svého vzniku, ale postupně si ji sám budoval.⁷⁰

Legitimitu Soudnímu dvoru EU zvyšuje také jeho nezávislost (institucionální legitimita). SDEU je nezávislý na ostatních orgánech a institucích Unie a je nezávislý také na

⁶⁵ VEČEŘA, Miloš et. al. *Nové trendy v soudcovské tvorbě práva*, s. 36, v publikaci se na s. 219 objevuje také výrok „*Kritizovat nutnou soudcovskou normotvorbu je stejně jako kritizovat gravitaci. Nemůžeme se jí vyhnout.*“

⁶⁶ KOMÁREK, Jan. Reasoning with Previous Decisions: Beyond the Doctrine of Precedent. *The American Journal of Comparative Law*. 2013, Vol. 61, No. 1, s. 162–168.

⁶⁷ MACCORMICK, Neil – SUMMERS, Robert. Further General Reflections and Conclusions. In: MACCORMICK, Neil – SUMMERS, Robert (eds). *Interpreting Precedents: A Comparative Study*. Aldershot: Ashgate, 1997, s. 532.

⁶⁸ TARUFFO, Michele. Institutional Factors Influencing Precedents. In: MACCORMICK, Neil – SUMMERS, Robert (eds). *Interpreting Precedents: A Comparative Study*. Aldershot: Ashgate, 1997, s. 459.

⁶⁹ Můžeme jmenovat publikaci KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech: k úloze právních principů v judikatuře*. Praha: Karolinum, 2002, nebo VEČEŘA, Miloš – HURDÍK, Jan – HAPLA, Martin a kolektiv. *Nové trendy v soudcovské tvorbě práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, v neposlední řadě také konferenci Závaznost soudních rozhodnutí pořádané Nejvyšším soudem ČR v roce 2017, z níž vzešla publikace ŠÁMAL, Pavel – RAIMONDI, Guido – LENAERTS, Koen. *Závaznost soudních rozhodnutí – vnitrostátní a mezinárodní náhledy*. Praha: Wolters Kluwer, 2018.

⁷⁰ SEHNÁLEK, David – TÝČ, Vladimír – CHARVÁT, Radim. *Vybrané otázky působení práva EU ve sféře českého právního řádu*, s. 169.

členských státech. Nezávislí jsou také jeho soudci a generální advokáti – každý členský stát sice navrhuje „svého“ soudce a závisí jen na něm, jaká kritéria pro výběr zvolí, k jejich vhodnosti pro tuto funkci ale dává stanovisko zvláštní výbor (nazývaný poněkud nepoeticky „výbor podle čl. 255 SFEU“), který zkoumá kromě odbornosti kandidáta také to, zda o jeho nezávislosti, nestrannosti, morální bezúhonnosti a integritě nejsou žádné pochybnosti.⁷¹ Ač je finální výběr na členském státu a nikoli na výboru, dosud se nestalo, že by se kandidát, který obdržel od výboru negativní stanovisko, stal soudcem (či generálním advokátem) Soudního dvora EU.⁷² Významným faktorem je také to, že každý členský stát má na Soudním dvoře právě jednoho soudce (v případě Tribunálu dva), SDEU jako celek je tudíž z tohoto pohledu vyvážený.

Samozřejmostí jsou také tajné soudní porady. Jako faktor zvyšující nezávislost soudců na „svých“ domovských státech je tradičně uváděna také nemožnost soudců publikovat nesouhlasná stanoviska (disenty) k rozhodnutím, díky čemuž není možné zjistit, pro jaké rozhodnutí daný soudce hlasoval, a umožňuje to SDEU vyhnout se tomu, že by soudci rozhodovali určitým způsobem z důvodu tlaku členského státu na daného soudce nebo třeba osobní motivace soudce zalíbit se představitelům členského státu s cílem dosáhnout opětovného jmenování na soud, nebo si je z důvodu obav nezneprátelel.⁷³

Legitimitu rozhodovací činnosti Soudního dvora dodává i skutečnost, že byť jsou jeho rozhodnutí někdy podrobena kritice (ať už ze strany politické reprezentace členských států, nebo i odborné veřejnosti), jsou přesto vnitrostátními soudy aplikována a členskými státy obecně akceptována. Nejsilnějším legitimizačním prvkem je pak to, že rozhodnutí interpretující Smlouvy se pak často promítnou do samotných Smluv při jejich revizi.⁷⁴ Jindy se stává, že je judikatura SDEU v podstatě převzata do předpisů sekundárního práva.⁷⁵

Soudní dvůr bývá kritizován za svůj přílišný aktivismus, jedná se však o příliš zjednodušující pohled, který začasť závisí pouze na pohledu hodnotitele a jeho souhlasu či nesouhlasu s konkrétním rozhodnutím.⁷⁶ Důraz na interpretaci pomocí účelu právní

⁷¹ Obecně jsou kritéria pro výběr funkcionářů u SDEU stanovena v čl. 253 a 254 SFEU (výslovně uvádí, že kandidát musí poskytovat veškeré záruky nezávislosti), dále jsou upřesněna ve zprávách o činnosti výboru podle čl. 255 SFEU. Například Fifth activity report of the panel provided for by Article 255 of the Treaty on the Functioning of the European Union [publikován 28. 2. 2018]. Dostupné z: <curia.europa.eu>.

Členské státy si dále mohou stanovit vlastní systém a kritéria výběru kandidátů o tyto funkce. Česko taková pravidla má – pravidla pro výběr kandidáta na funkci soudce Soudního dvora Evropské unie. Příloha k usnesení vlády ze dne 13. července 2011 č. 525, ve znění pozměněném Přílohou usnesení vlády ze dne 24. července 2017 č. 562.

⁷² DE WAELE, Henri. Not Quite the Bed that Procrustes Built: Dissecting the System for Selecting Judges at the Court of Justice of the European Union. In: BOBEK, Michal (ed). *Selecting Europe's Judges*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 49. Výběru soudců SDEU (a také ESLP) je věnována celá tato publikace editovaná M. Bobkem.

⁷³ Na druhou stranu Schmidt je toho názoru, že obavy, že by soudci kvůli své rozhodovací činnosti nebyli opětovně svými členskými státy jmenováni, nemusí být na místě, protože generální advokáti, kteří mnohdy bývají ve svých stanoviscích otevřeně kritičtí vůči členským státům, opětovně jmenovaní pravidelně bývají. SCHMIDT, Susanne K. *The European Court of Justice & The Policy Process*, s. 29.

⁷⁴ SEHNÁLEK, David. Specifika výkladu práva Evropské unie a jeho vnitrostátní důsledky, s. 11–12. Také RITLENG, Dominique. *The Independence and Legitimacy of the European Court of Justice*. Příkladem může být stanovení implicitních pravomocí Unie pro oblast vnější činnosti, které Soudní dvůr dovodil v rozsudku AETR, a následně se promítlo do čl. 216 SFEU. SEHNÁLEK, David – TÝČ, Vladimír – CHARVÁT, Radim. *Vybrané otázky působení práva EU ve sféře českého právního řádu*, s. 33. Rozsudek Soudního dvora ze dne 31. března 1971. *Komise Evropských společenství proti Radě Evropských společenství*. Věc 22-70.

⁷⁵ Příkladem může být směrnice 2004/38/ES o právu občanů na volný pohyb, nebo směrnice 2011/24/EU o právech pacientů, která to v preambuli výslovně přiznává.

⁷⁶ Shodně TRIDIMAS, Takis. The Court of Justice and Judicial Activism, *European Law Review*. 1996, Vol. 21, s. 201; HORSLEY, Thomas. Reflections on the Role of the Court of Justice as the „Motor“ of European Integration: Legal Limits to Judicial Law-making. *Common Market Law Review*. 2013, Vol. 50, s. 939; a MALENOVSKÝ, Jiří. *Triptych zobrazování Soudního dvora EU: Arbitr, „motor integrace“ anebo „velký manipulátor“?*

úpravy a zdánlivé nerespektování jazykového vyjádření právní normy sice mohou pro právníka navyklého vnitrostátnímu právu působit nezvykle, to je ale právě kámen úrazu. Posuzovat jeho činnost optikou standardů činnosti vnitrostátních soudů je nesprávné, neboť takový pohled nebere do úvahy specifika unijního právního řádu a celkový kontext fungování Unie, mimo jiné například její mnohojazyčnost. Otázkou, kterou bychom si měli pokládat, není, „*jak správné (ústavní) soudy pracují, ale spíše jak by tento evropský ústavní soud měl pracovat*“.⁷⁷ Stejně nesprávné se jeví posuzování činnosti Soudního dvora optikou mezinárodních soudů v mezinárodním právu, to totiž nedostatečně zohledňuje hloubku hospodářské a politické integrace v Unii a její nadstátní povahu.

Nahlížet na Soudní dvůr jako na soud za všech okolností upřednostňující aktivistický a prointegrační výklad je nepřipadné, míra jeho aktivismu se proměňuje v čase s tím, jak se proměňuje unijní právo a Unie sama. Počáteční období fungování Společenství je charakteristické tím, že Soudní dvůr definoval základní strukturální principy unijního práva a snažil se díky rozšiřování a prohlubování evropské integrace vytvořit fungující vnitřní trh.⁷⁸ V pomaastrichtském období získala judikatura SDEU nový rozměr. Společný trh se úspěšně transformoval na vnitřní a s ohledem na rostoucí množství sekundárních právních předpisů se pozornost posunula od zkoumání slučitelnosti vnitrostátních předpisů s pravidly společného trhu k výkladu těchto předpisů, pro větší aktivismus Soudního dvora zde už nebyla potřeba a ani tolik prostoru. Maastrichtskou smlouvou bylo zavedeno do unijního práva také občanství Evropské unie, jehož obsah Soudní dvůr sebevědomě rozvíjel. Po počáteční směle linii judikatury, kdy Soudní dvůr na základě občanství přiznal práva, která byla rezervovaná pro migrující pracovníky (ekonomicky aktivní osoby), i osobám ekonomicky neaktivním, byl Soudní dvůr omezen částečně omezen směrnicí o právech občanů⁷⁹ z roku 2004 a zaujal proto střízlivější postoj.⁸⁰ Tato fáze útlumu práv migrujících ekonomicky neaktivních osob vyplývajících z občanství Unie pokračovala i dále,⁸¹ kdy se Soudní dvůr pod tlakem obav členských států z dávkové turistiky navrátil k dřívějšímu restriktivnějšímu pojetí unijního občanství.⁸² Na druhou stranu je možné v současnosti sledovat určitý aktivismus Soudního dvora v otázkách souvisejících s lidskými právy, jak je popsáno v části 1.3 tohoto článku.⁸³ Na tomto letním výčtu můžeme ilustrovat, že aktivismus Soudního dvora jako by se v různých fázích evropské integrace přeléval z jedné oblasti do druhé v závislosti na aktuálním vývoji unijního práva, při zohlednění společenské a politické situace. Pokud tedy Soudní dvůr přispěl svou rozhodovací činností k významnému posunu v určité oblasti práva, neznamená to, že se ve stejné linii judikatury udrží navždy – po období smělosti totiž zpravidla následuje určitý útlum.

⁷⁷ HORSLEY, Thomas. *Reflections on the Role of the Court of Justice as the „Motor“ of European Integration: Legal Limits to Judicial Lawmaking*, s. 941.

⁷⁸ HAMULÁK, Ondřej. *Integrující se Evropa a suverenita České republiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 23–24.

⁷⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států.

⁸⁰ Přístup k sociální pomoci občanů legálně pobývajících v jiném státě může být odepřen, nemá-li občan ke státu pobytu skutečné pouto (*genuine link*).

⁸¹ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 11. listopadu 2014. *Elisabeta Dano a Florin Dano v. Jobcenter Leipzig*. Věc C-333/13.

⁸² JACQUESON, Catherine. EU social citizenship: between individual rights and national concerns. In: PENNING, Frans – SEEBLEIB-KAISER, Martin (eds). *EU Citizenship and Social Rights*. Cheltenham: Elgar Publishing, 2018.

⁸³ Příklon k větší ochraně lidských práv ze strany Soudního dvora vysvětluje Petrlík například tím, že mnoho soudců, kteří se stali soudci Soudního dvora kolem roku 2004, dříve profesně působili v institucích zaměřených na ochranu lidských práv (například u vnitrostátních ústavních soudů nebo u Evropského soudu pro lidská práva). PETRLÍK, David. *Vnitřní trh v judikatuře Evropského soudního dvora (2004–2015)*. Praha: Leges, 2016, s. 170–173 a 222–223.

3.4 Institucionální rovnováha v Unii s akcentem na roli soudní moci

Můžeme se také ptát, zda popsaná rozhodovací činnost SDEU neporušuje princip institucionální rovnováhy, zda z ní Soudní dvůr nevybočuje. Koncept institucionální rovnováhy vytvořil Soudní dvůr jako obdobu principu dělby moci ve státě, kdy jednotlivé orgány mají jasně vymezené kompetence mezi moc zákonodárnou, výkonnou a soudní, přičemž zároveň existuje také určitý systém vzájemné kontroly, brzd a protiváh.⁸⁴ Institucionální rovnováha v Unii oproti dělbě moci ve státě vykazuje řadu specifík.⁸⁵ V Unii není možné jednotlivé orgány Unie jednoznačně přidělit k jedné moci, zejména je obtížné rozdělit mezi výkonnou a legislativní mocí, výkonnou a soudní moc Unie navíc sdílí s členskými státy.⁸⁶ Podle Soudního dvora je institucionální rovnováha dána tím, že každá instituce má v institucionální struktuře Unie vlastní roli a je jí svěřeno dosahování cílů Unie. Zároveň každá instituce musí vykonávat svou pravomoc s ohledem na pravomoci dalších institucí. Pro případ, že by některá instituce svou pravomoc překročila, by mělo vždy být možné toto sankcionovat. Tím orgánem, který by na dodržování unijního práva měl i s ohledem na zachování institucionální rovnováhy dohlížet, je právě Soudní dvůr.⁸⁷

Pro případ, že by Soudní dvůr EU ze svých pravomocí vykročil, není nemožné toto jeho vykročení korigovat. Především jsou to členské státy v pozici nejvyššího normotvůrce (pánů Smluv), které mohou změnou primárního práva změnit rámec, v němž se SDEU pohybuje, a případné extenzivní zásahy SDEU upravit. Stalo se tak ostatně v případě protokolu *Barber*,⁸⁸ kdy členské státy upravily časové účinky rozhodnutí Soudního dvora.⁸⁹ Pomyslné hřiště, na němž se SDEU pohybuje, může být také ovlivněno (zmenšeno) sekundárními právními předpisy (případ zmiňované směrnice o právu občanů). Nelze také ignorovat vliv právní nauky, která může rozhodnutí SDEU podrobit kritice. V neposlední řadě může být Soudní dvůr EU ve svých závěrech určitým způsobem korigován postojem vnitrostátních soudů k jeho judikatuře, a to zejména jedná-li se o soudy ústavní. Některé ústavní soudy členských států si nárokují pozici hlídače, který má poslední slovo v otázkách rozdělení pravomocí mezi členské státy a Unii (Soudní dvůr naopak za tohoto hlídače považuje sám sebe). V případě, že ústavní soud dojde k závěru, že Soudní dvůr (či Unie jako celek), jedná v rozporu se zásadou svěřených pravomocí, prohlásí jednání Unie za *ultra vires*. V tomto ohledu je nejvíce sledovaným aktérem německý Spolkový ústavní soud, který sebe (ústavní soudy členských států obecně) postavil do pozice toho, kdo má konečnou kompetenci posoudit rozsah Unii svěřených pravomocí a stanovil podmínky pro přezkum činnosti Unie z hlediska jednání *ultra vires*, a český Ústavní soud, který se svým německým protějškem inspiroval a v případě československých důchodů rozhodnutí SDEU dokonce za *ultra vires* prohlásil.⁹⁰

⁸⁴ JACQUÉ, Jean-Paul. The Principle of Institutional Balance. *Common Market Law Review*. 2004, Vol. 41, s. 384.

⁸⁵ SEHNÁLEK, David – TÝČ, Vladimír – CHARVÁT, Radim. Vybrané otázky působení práva EU ve sféře českého právního řádu, s. 171.

⁸⁶ LENAERTS, Koen. Some Reflections on the Separation of Powers in the European Community. *Common Market Law Review*. 1991, Vol. 28, s. 13–14.

⁸⁷ Odst. 21–23 rozsudku Soudního dvora ze dne 22. května 1990. *Evropský parlament proti Radě Evropských společenství*. Věc C-70/88.

⁸⁸ Protokol č. 2 připojený k Maastrichtské smlouvě týkající se čl. 119 Smlouvy o Evropském společenství.

⁸⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. května 1990. *Douglas Harvey Barber proti Guardian Royal Exchange Assurance Group*. Věc C-262/88.

⁹⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. 1. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 5/12. Toto rozhodnutí vzbudilo a dodnes budí značný, nepříliš pozitivní, ohlas napříč Evropou. K tomuto rozhodnutí blíže viz ZBÍRAL, Robert. Czech Constitutional Court, judgment of 31 January 2012, Pl. ÚS 5/12. – A Legal revolution or negligible episode? Court of Justice decision proclaimed *ultra vires*. *Common Market*

Řešení, podle něhož spory o rozsah kompetencí jednotlivých mocí řeší soudní moc, je obvyklé v moderních státech a funguje, jak vidno, i v Unii. Nad tím, zda je správné z hlediska dělby moci, aby bylo takové rozhodnutí svěřeno soudům, se zamýšlí Barak. Bdí-li nad dodržováním pravidel zákonodárnou a výkonnou mocí soudy, kdo bdí nad dodržováním pravidel soudy? Na tuto otázku neexistuje uspokojivá odpověď. Přesto se dle Baraka lze domnívat, že je správné, že tím hlídačem je zrovna soudní moc. Soudci jsou díky svému vzdělání, profesionalitě a úloze a vzhledem k procesním a reálným omezením jejich uvážení trénovaní zabývat se konflikty zájmů. Soudy při rozhodování nebojují o vlastní moc. Jejich odpovědnost je profesionální, nikoli politická, nemá proto vliv na jejich nezávislost. Tyto skutečnosti zaručí, že soudům je možné důvěřovat více než ostatním složkám moci v přiměřeném a objektivním rozhodování. Sice není možné soudům důvěřovat bezmezně, lepší řešení ale není.⁹¹

Z uvedeného se jeví, že Soudní dvůr meze svých Smlouvami vymezených kompetencí nevybočuje. Kompetence svěřené Soudnímu dvoru jsou totiž mimořádně široké. Vynikají především ve srovnání s tradičními soudními orgány podle mezinárodního práva, které jsou zpravidla pověřeny řešením mezinárodních sporů podle mezinárodního práva⁹² – Soudní dvůr sice má pravomoc rozhodovat spory mezi členskými státy, ale je to pro něj činnost okrajová.⁹³ Nicméně jeho pravomoc ze Smluv, které vymezují jednotlivé druhy řízení před SDEU, je širší i než funkce ústavních soudů v rámci vnitrostátních právních řádů, Soudní dvůr v sobě totiž kombinuje funkci ústavního, nejvyššího a správního soudu. Coby ústavní soud posuzuje soulad právních předpisů s primárním právem, zabývá se kompetenčními konflikty mezi unijními institucemi, posuzuje soulad jednání členských států s unijním právem a rozhoduje spory o rozsah pravomocí mezi členskými státy a Unii, coby nejvyšší soud usiluje o sjednocení výkladu a aplikace práva napříč Unii a coby správní soud posuzuje zákonnost správních aktů vůči jednotlivcům.⁹⁴

Zejména kombinace funkcí ústavního soudu s funkcí nejvyššího soudu působí to, že se u něj koncentruje větší množství moci. Je také třeba přisvědčit Jacquému, že členské státy jako páni smluv nepromítly do Smluv jasnou koncepci rozdělení moci a na postupný

Law Review. 2012, Vol. 49, Iss. 4; nebo KOMÁREK, Jan. Czech Constitutional Court Playing with Matches: the Czech Constitutional Court Declares a Judgment of the Court of Justice of the EU Ultra Vires, Judgment of 31 January 2012, Pl. ÚS 5/12, Slovak Pensions XVII. *European Constitutional Law Review*. Aug. 2012, Vol. 8, Iss. 2, s. 323–337.

K „evropské“ judikatuře ústavních soudů obecně viz např. TRIDIMAS, Takis. The ECJ and the National Courts: Dialogue, Cooperation and Instability. In: ARNULL, Anthony – CHALMERS, Damian. *European Union Law*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 417–429; nebo kapitulu 3.3 v publikaci TOMÁŠEK, Michal – TÝČ, Vladimír a kol. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2013, s. 87–99.

⁹¹ BARAK, Aharon. *Sudca v demokracii*. Bratislava: Kalligram, 2016, s. 81–82. Také HENČEKOVÁ, Slavomíra. Význam dělby moci v současnosti s akcentem na sudcovský aktivizmus. In: ANTOŠ, Marek – Wintr, Jan (eds). *Ústavní teorie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2015, s. 54–65.

⁹² SCHEU, Harald Christian. *Problematika judičiálních mechanismů v současném mezinárodním právu*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 104–105.

⁹³ Čl. 273 a 344 SFEU. Spor dle čl. 273 SFEU (spor mezi členskými státy vzniklý na základě rozhodčí smlouvy) byl do dnešního dne jeden – konkrétně mezi Rakouskem a Německem a týkal se smlouvy mezi těmito státy o zamezení dvojího zdanění (Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 12. září 2017. *Rakouská republika v. Spolková republika Německo*. Věc C-648/15). Pokud bychom mezi spory mezi státy zařadili i žaloby členského státu na jiný členský stát na porušení povinnosti dle čl. 259 SFEU, byl by jejich počet vyšší – do dnešního dne jich bylo pět, a v šesté věci byla podána žaloba a nebylo dosud rozhodnuto (Žaloba podaná dne 13. července 2018 – *Slovenská republika v. Chorvatská republika*, věc C-457/18). Je tedy zřejmé, že mezinárodních sporů je minimum. I v případě řízení o porušení povinnosti členské státy častěji upozorní Komisi na porušování unijního práva jiným státem a snaží se ji přesvědčit k zahájení řízení o porušení povinnosti, než aby žalobu podaly samy. Informace o počtu rozsudků vychází z informací v databázi <eur-lex.europa.eu>.

⁹⁴ LENAERTS, Koen. *Some Reflections on the Separation of Powers in the European Community*, s. 32–33.

vývoj v institucionální struktuře dostatečně nereagovaly.⁹⁵ Institucionální rovnováha navíc neznamená, že jednotlivé složky moci v Unii jsou vyvážené, ale že institucionální struktura Unie je založena na rozdělení pravomocí mezi jednotlivé instituce tak, jak je to zachyceno ve Smlouvách.⁹⁶

Na druhou stranu na činnost Soudního dvora můžeme nahlížet i z jiných hledisek než z hlediska čistě právního. Z hlediska politologického je totiž možné říci, že v některých případech z mantinelů, které by mu měly náležet, vybočuje. Soudní dvůr si svou extenzivní rozhodovací činností přivlastňuje roli *polycymakera*, která by měla přináležet jiným unijním institucím. Tuto roli Soudního dvora dobře popisuje Horsley.⁹⁷ Soudní dvůr někdy pozvedává témata, jejichž regulace standardně náleží unijní legislativě, na úroveň Smluv, tedy na úroveň ústavní (např. tím, že ustanovením Smluv přiznává přímý účinek). Tím si zajistí vliv na konkrétní obsah daného ustanovení a odebere unijní legislativě možnost tento výklad legislativní cestou změnit a vyloučí tím danou oblast z politické soutěže. Unijní právo se tak stává *overconstitutionalized*.⁹⁸ Horsley uvádí, že tímto postupem Soudní dvůr dokáže určitou politiku iniciovat, dále může ovlivnit přístup k formulaci a také vynucování unijních norem.⁹⁹ Tímto svým přístupem k výkladu unijního práva se Soudní dvůr zjevně (možná poněkud slepě) řídí účelem Smluv, kterým je vytvoření stále těsnější integrace v Unii. V mnohých ohledech tak ale znemožňuje, aby ohledně této úrovně integrace v dílčích oblastech práva probíhala politická debata, a nahrazuje ji soudním rozhodnutím.

Závěr

Závěrem je možné zdůraznit, že na rozhodovací činnost SDEU není možné nahlížet optikou standardů činnosti vnitrostátních soudů, ale je potřeba brát do úvahy specifický kontext unijního práva. Soudní dvůr je v podstatě ústavním soudem Unie, přičemž u ústavních soudů se dotváření práva obecně více uznává, neboť ústavy bývají také obecněji a nadčasově formulované a jsou mnohem více založené na principech a hodnotách než na přesné konkrétní regulaci. Unijní instituce i členské státy nadto judikaturu fakticky akceptují. Je tedy možné uzavřít, že na silné postavení Soudního dvora EU a jeho judikatury má vliv řada faktorů – obecně vzato je to povaha unijního práva v kombinaci se specifickým postavením Soudního dvora EU v rámci institucionální struktury Unie. Minimálně z pohledu práva se však nedá říci, že by Soudní dvůr EU meze svých pravomocí překračoval. Jediným způsobem, jak by bylo možné změnit institucionální rovnováhu v Unii tak, aby Soudní dvůr neměl možnost tak zásadním způsobem ovlivňovat unijní právo, je cestou změny primárního práva.

⁹⁵ JACQUÉ, Jean-Paul. *The Principle of Institutional Balance*, s. 387.

⁹⁶ *Ibidem*, s. 386.

⁹⁷ HORSLEY, Thomas. *The Court of Justice as an Institutional Actor: Judicial Lawmaking and its Limits*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.

⁹⁸ Za použití anglikanismu se autorka čtenářům omlouvá, nicméně je obtížné najít odpovídající český výraz, který by nezněl ještě podivněji než užití anglikanismu v českém textu. Viz také SCHMIDT, Susanne K. *The European Court of Justice & The Policy Process*, s. 239.

⁹⁹ HORSLEY, Thomas. *The Court of Justice as an Institutional Actor: Judicial Lawmaking and its Limits*, s. 163.

The Influence of the EU Court of Justice Case-law on Union Law

Iva Fellerová Palkovská

Abstract: The EU Court of Justice is the judicial institution of the European Union and combines the role of a constitutional, supreme and administrative court. Its impact on the Union law and status of European Union is unquestionable. The article therefore aims to find an answer to the question, how it came about that this judicial institution, thus not primarily a legislative institution, gained such an important position. It examines the factors that enabled him to accomplish that – including the wording of the Treaties, multilingualism of the Union and of course the preliminary reference procedure, which connects in a unique way the courts of member states and the Court of Justice, i.e. a body of an international organization. Subsequently, the article aims to answer the question, if, with its decision-making, the Court does not overstep the competences vested by the Treaties. In this respect, it is necessary to take into consideration not only whether its decision-making is in accordance with the respective provisions of the Treaties which directly give competence to the Court, but also whether it does not collide with the institutional balance of the Union, i.e. the analogue of the separation of powers in a state, and does not interfere with competences of other EU institutions. In the article the question of legitimacy of the (law-making) activity of the Court of Justice is discussed, too.

Key words: Court of Justice of the European Union, case-law, judicial law-making, interpretation of law, judiciary, precedents